ISSN 2304-0920

ODESA NATIONAL UNIVERSITY HERALD
Volume 24. Issue 2(75). 2019
SERIES
ECONOMY

ВІСНИК ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
Том 24. Випуск 2(75). 2019
СЕРІЯ
ЕКОНОМІКА

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Odesa I. I. Mechnikov National University

ODESA NATIONAL UNIVERSITY HERALD

Series: Economy

Scientific journal
Published eight times a year
Series founded in July, 2006

Volume 24. Issue 2(75). 2019

Odesa
2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ВІСНИК ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія: Економіка

Науковий журнал
Виходить 8 разів на рік
Серія заснована у липні 2006 р.

Том 24. Випуск 2(75). 2019

Одеса
2019

Засновник: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Редакційна рада:

І. М. Коваль, д-р політ. наук (*голова ред. ради*); **В. О. Іваниця,** д-р біол. наук (*заступник голови ред. ради*); **С. М. Андрієвський,** д-р фіз.-мат. наук; **В. В. Глєбов,** канд. іст. наук; **Л. М. Голубенко,** канд. філол. наук; **Л. М. Дунаєва,** д-р політ. наук; **В. В. Заморов,** канд. біол. наук; **О. В. Запорожченко,** канд. біол. наук; **О. А. Іванова,** д-р наук із соц. комунікацій; **В. Є. Круглов,** канд. фіз.-мат. наук; **В. Г. Кушнір,** д-р іст. наук; **В. В. Менчук,** канд. хім. наук; **М. О. Подрезова,** директор Наукової бібліотеки; **Л. М. Солдаткіна,** канд. хім. наук; **В. І. Труба,** канд. юрид. наук; **В. М. Хмарський,** д-р іст. наук; **Є. А. Черкез,** д-р геол.-мінерал. наук; **Є. М. Черноіваненко,** д-р філол. наук.

Редакційна колегія журналу:

О. В. Горняк, д-р екон. наук, (*науковий редактор*), **Л. М. Алексеєнко**, д-р екон. наук, **А. Г. Ахламов**, д-р екон. наук, **В. Д. Базилевич**, д-р екон. наук, **Е. А. Кузнєцов**, д-р екон. наук, **Є. І. Маслєнніков**, д-р екон. наук, **В. М. Мельник**, д-р екон. наук, **А. П. Наливайко**, д-р екон. наук, **О. В. Побережець**, д-р екон. наук, **О. В. Садченко**, д-р екон. наук, **А. О. Старостіна**, д-р екон. наук, **В. М. Степанов**, д-р екон. наук, **С. А. Циганов**, д-р екон. наук, **С. О. Якубовський**, д-р екон. наук, **Олег Курбатов**, д-р менеджменту (Університет Париж-XIII (Франція)), **Ян Чемпас**, д-р економіки (Економічний університет в Катовіце (Польща)), **Ду Чуньбу**, доктор економіки, дослідник Центрального університету фінансів і економіки (м. Пекін, Китай), **І. А. Ломачинська**, канд. екон. наук (*відповідальний секретар*).

Editorial council:

I. M. Koval, (*Editor-in-Chief*), **V. O. Ivanytsia**, (*Deputy Editor-in-Chief*), **S. M. Andriievskyi, V. V. Hliebov, L. M. Holubenko, L. M. Dunaieva, V. V. Zamorov, O. V. Zaporozhchenko, O. A. Ivanova, V. Ye. Kruhlov, V. G. Kushnir, V. V. Menchuk, M. O. Podrezova, L. M. Soldatkina, V. I. Truba, V. M. Khmarskyi, Ye. A. Cherkez, Ye. M. Chernoivanenko**.

Editorial board of the journal:

O. V. Gornyak, L. M. Alekseienko, A. G. Ahlamov, V. D. Bazylevich, E. A. Kuznetsov, E. I. Maslennikov, V. M. Melnyk, A. P. Nalyvaiko, O. V. Poberezhets. O. V. Sadchenko, A. O. Starostina, V. M. Stepanov, S. A. Tsyganov, S. O. Yakybovskiy, Oleg Curbatov, Jan Czempas, Du Chunbu, I. A. Lomachynska.

© Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, 2019

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1
СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

ОПАНАСЕНКО Л. О.
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОМПАНІЙ 7

ФРОЛОВА А. А., ГРІНЬКО І. М.
УДОСКОНАЛЕННЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ 11

РОЗДІЛ 2
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

КОРЖЕНІВСЬКА Н. Л., КОВАЛЬ Н. В.
ВПЛИВ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НА ДЕМОГРАФІЧНУ БЕЗПЕКУ 16

LYTVYN O. V., KAMENSKA A. K.
THE CURRENT STATE AND PROBLEMS OF INVESTMENT ATTRACTION OF UKRAINE THROUGH THE PRISM OF THE WORLD RATINGS AND INDICATORS OF ITS SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT 20

САЛАЩЕНКО Т. І.
ОЦІНКА ПРОГРЕСИВНОСТІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОГО ЦИКЛУ УКРАЇНИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРІ 25

ЦИТОК Р. П.
ЗРОСТАННЯ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ВІД ЧИСТИХ ЗАОЩАДЖЕНЬ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ВВП В УКРАЇНІ 32

РОЗДІЛ 3
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

MILKA A. I., VORONINA V. L.
MATRIX MODEL FOR ADMINISTRATIVE DECISION-MAKING: STAGES OF APPLICATION 36

ПРОДІУС О. І.
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДІЛОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА 41

РУДЕНКО О. А.
МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД 45

САБЕЦЬКА Т. І., САБЕЦЬКИЙ В. Б.
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА 49

САВІЦЬКИЙ А. В.
КРИТЕРІЇ ТА ВИМОГИ ДО АКТИВІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В РАМКАХ СТВОРЕННЯ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ «ПЛЮС» 55

СЕРСЬКИХ Н. С.
ДОСЛІДЖЕННЯ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ НА РИНКУ КОНСАЛТИНГОВИХ ПОСЛУГ 60

СОСНОВСЬКА О. О.
ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ЗВ'ЯЗКУ ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ 64

СТРАПЧУК С. І.
КАТЕГОРІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЕФЕКТИВНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ АСОРТИМЕНТОМ АПТЕКИ 69

11. Коваль І.В. Агроконсалтинг як інструмент підвищення ефективності аграрного сектора та розвитку сільських територій Західного регіону України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2013. Вип. 6(104). С. 281–291.
12. Ткаченко О.С. Агроконсалтинговий центр у розрізі економічного оздоровлення сільськогосподарських підприємств. *Молодий вчений*. 2016. № 12.1(40). С. 979–982.
13. Посадский А.П. Основы консалтинга : пособие для преподавателей экономических и бизнес-дисциплин. Москва, 1999. 240 с.
14. Верба В.А. Структурна конфігурація вітчизняного ринку консалтингових послуг. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління»*. 2010. № 683. С. 49–54.
15. Євтушевська О.В. Особливості поведінки споживачів на ринку в сучасних умовах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 20. С. 22–24.

Серских Н. С.
Таврический государственный агротехнологический университет

ИССЛЕДОВАНИЕ ПОВЕДЕНИЯ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ НА РЫНКЕ КОНСАЛТИНГОВЫХ УСЛУГ

Резюме
Статья посвящена исследованию поведения сельскохозяйственных производителей на рынке консалтинговых услуг в условиях развития глобального Интернет-рынка. Проанализированы тенденции в количестве пользователей сети Интернет в Украине и в мире. Определены потребности потребителей в консалтинговых услугах и проанализированы основные направления организации консалтинговой деятельности в сети Интернет.
Ключевые слова: консалтинг, консалтинговая услуга, агроконсалтинг, рынок консалтинговых услуг.

Serskykh N. S.
Tavria State Agrotechnological University

RESEARCH OF CONSUMER BEHAVIOR ON THE CONSULTING SERVICES MARKET

Summary
The article is devoted to the study of the behavior of agricultural producers in the market of consulting services in the conditions of development of the global Internet market. The tendencies in the number of Internet users in Ukraine and in the world are analyzed. The needs of consumers in consulting services are determined and the main directions of organization of consulting activities in the Internet are analyzed.
Keywords: consulting, consulting service, agricultural advisory services, market of consulting services.

УДК 330.131.7:654

Сосновська О. О.
Київський університет імені Бориса Грінченка

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ЗВ'ЯЗКУ ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

У статті обґрунтовано, що наявність об'єктивних процесів динамічного соціально-економічного розвитку суспільства є передумовою розширення спектру ризиків та відповідних особливостей їх прояву. Виявлено особливості управління ризиками підприємств сфери зв'язку та інформатизації за етапами реалізації даного процесу. Доведено, що врахування даних особливостей буде сприяти створенню умов для економічно безпечного та стійкого функціонування даних підприємств.
Ключові слова: економічна безпека, управління ризиками підприємства, аналіз ризиків, оцінка ризиків, оптимізація ризиків, моніторинг ризиків, підприємства сфери зв'язку та інформатизації.

Постановка проблеми. Сучасне бізнес-середовище стало набагато складнішим порівняно з попередніми роками, у результаті чого, крім нових можливостей, мають місце нові загрози та ризики. У зв'язку із цим умови сучасної економіки вимагають нової парадигми управління ризиками для своєчасної мінімізації та нейтралізації їх небажаного впливу на результативність функціонування підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам управління ризиками підприємств присвячено значну кількість наукових досліджень вітчизняних та закордонних учених-економістів, серед яких слід відзначити: А. Альгіна, І. Балабанова, Т. Бартона, І. Бланка, В. Вітлінського, Н. Внукову, В. Гранатурова, О. Гудзь, І. Зеліско, С. Ілляшенка, Дж.М. Кейнса, Г. Клейнера, А. Мазаракі, Ф. Найта, І. Посохова, Б. Райзберга, Дж. Хемптона, В. Шумпетера, О. Ястремського та ін. Ураховуючи масштабний обсяг проведених досліджень, слід констатувати, що значна кількість питань із даної проблематики є невирішеною та потребує подальших наукових досліджень.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. В умовах нестабільної економічної ситуації проблема управління ризиком є досить важливою для будь-якого підприємства та актуальною в усіх сферах його діяльності. Отже, поза сумнівом, орієнтація на забезпечення бажаного економічного результату вимагає врахування осо-

© Сосновська О. О., 2019

бливостей управління ризиками підприємств, що актуалізує необхідність наукових розробок, адаптованих до сучасних умов та тенденцій економічного розвитку.

Мета статті полягає у виявленні особливостей управління ризиками підприємств сфери зв'язку та інформатизації на основі виділення послідовних етапів реалізації даного процесу для подальшого формування якісної системи економічної безпеки даних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як свідчить зарубіжна практика, менеджери відомих та успішно функціонуючих компаній використовують різноманітні системи ризик-менеджменту окремих бізнес-процесів та діяльності у цілому, що дає змогу європейським компаніям істотно зміцнити свої конкурентні позиції на ринку. Про зростання необхідності управління ризиками у світі свідчить створення Інституту ризик-менеджменту (The Institute of Risk-Management – IRM), Всесвітньої асоціації ризик-менеджерів (Global Association of Risk Professionals), Міжнародної ради управління ризиками (International Risk Governance Council (IRGC), Федерації європейських асоціацій ризик-менеджерів (Risk Management Standards). Поряд із цим актуальність проблем у сфері управління ризиками зумовила створення стандартів ризик-менеджменту, які стали результатом спільних зусиль Інституту ризик-менеджменту (IRM), Асоціації ризик-менеджменту і страхування (AIRMIC), Національного форуму ризик-менеджменту в суспільному секторі тощо [1, с. 239].

Виникнення нової філософії управління ризиками як одного з напрямів стратегічного управління в сучасному бізнесі припадає на середину 90-х років. Саме у цей період процес управління ризиками на підприємстві отримав своє інституційне оформлення. Це пов'язано з прийняттям у 1992 р. низки законодавчих актів і вимог щодо перспектив ведення бухгалтерської звітності. Одним із перших розробників таких документів була комісія Тредвея – Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO), якою була розроблена й опублікована робота Internal Control – Integrated Framework (ICIF). Відповідно до цього документа, з'являється нова структура контролю, в якій головні ролі відіграють п'ять взаємозв'язаних компонентів: контроль над чинниками середовища, оцінка ризиків, дії контролю, інформація і комунікація, моніторинг. У документі йдеться про необхідність формування нової культури і розроблення політики підприємства у сфері усвідомлення ризиків усім колективом підприємства [2, с. 30]. Адже відомо, що на той час особливістю управління ризиками підприємств є застосування пасивного, фрагментарного, епізодичного та обмеженого підходу, що передбачає нерозвинену організаційну структуру з позиції управління ризиками та збереження вартості підприємства за рахунок компенсації економічних витрат від наслідків прояву наявних ризиків.

Із настанням нового тисячоліття став застосовуватися комплексний, або інтегрований, підхід (enterprise-wide risk management – ERM) як нова філософія управління підприємницькою діяльністю. Особливість цього підходу полягає у тому, що управління ризиками набуває активного, безперервного та всебічного характеру. Цей процес координується по підприємству в цілому з одночасним створенням адаптивної організаційної структури управління ризиками та особливої корпоративної культури поводження з ними для збільшення вартості компанії за рахунок прийняття ризиків. Це зумовлено наявністю об'єктивних процесів стрімкого прояву нелінійного характеру соціально-економічного розвитку суспільства, що призвело до значного розширення спектру ризиків, відповідних особливостей їх прояву (динамічність, контагіозність, системність, дисонансованість) та, як наслідок, кризових економічних станів окремих підприємств.

До таких ризиків слід віднести: фінансові ризики (доступність фінансування та його терміни, підтримання збалансованого портфеля інвесторів, волантильність ринку, необхідність у надійних механізмах оцінки інвестиційних проектів); конкурентні ризики (змушують підприємства до систематичної оцінки ринку, яка передбачає аналіз ринкових тенденцій, виявлення прямих та опосередкованих конкурентів, уміння конкурувати, здатність швидко створювати гнучкі стратегії у відповідь на динаміку ринку); корпоративні ризики (характеризуються нестачею висококваліфікованого персоналу, наукових співробітників, нераціональним використанням трудових ресурсів, низькою вмотивованістю кадрів); інтелектуальні ризики (управління знаннями, що включає збір і обмін внутрішніми та зовнішніми знаннями, виявлення прогалин у необхідних наукових і комерційних знаннях і способи їх усунення, стан технологічної та інноваційної бази виробництва, створення безпеки капіталу знань); комерційні ризики (передбачають недосконалі партнерські відносини, оцінку прихильності партнерів та зміну їх пріоритетів); споживчі ризики (відображаються на динаміці попиту покупців на нові технології, ціноутворенні на продукти та послуги, а також швидкості їх використання кінцевими користувачами) тощо [3, с. 29].

Більшість вітчизняних учених у своїх наукових дослідженнях наголошує, що в Україні зростає інтерес до проблем управління ризиком як із боку науковців, так і фахівців-практиків. У новітніх концепціях менеджменту ризик починає пов'язуватися не тільки з утратами, а й із можливістю отримання додаткового прибутку за наявності ефективної стратегії управління ризиками підприємства. Разом із тим аналіз результатів опитування вітчизняних підприємств свідчить про те, що більшість із них практично не застосовує процеси управління ризиками у своїй діяльності. Так, дослідження низки підприємств, які займають лідируючі позиції на ринках, продемонструвало, що управління ризиками носить дещо фрагментований характер і здебільшого застосовується лише по відношенню до двох видів ризику – фінансового та виробничого. Одна з основних причин зазначеної негативної тенденції полягає у тому, що досі не розроблені методологічні основи управління ризиками для конкретних підприємств. У цьому зв'язку у підприємців немає чіткого уявлення про саму сутність процесу управління ризиками та послідовність усіх необхідних етапів його реалізації [4].

Узагальнюючи представлені точки зору провідних науковців щодо управління ризиками, а також ураховуючи основні положення теорії управління, управління ризиком можна визначити як процес інтегрованого впливу на функціональні підсистеми, за якого забезпечується охоплення максимально широкого діапазону можливих ризиків і використання методів впливу на них у процесі прийняття управлінських рішень щодо оптимізації потенційних ризиків для під-

вищення рівня економічної безпеки підприємства та забезпечення його стійкого функціонування в умовах невизначеного бізнес-середовища.

Слід зазначити, що підприємство в сучасному середовищі має будувати динамічну, гнучку систему управління ризиками для передбачення змін, формувати індивідуальну ризикостійкість для зменшення впливу ризиків та досягнення поставленої мети. Як слушно зазначає професор О.Є. Гудзь, «...ризикозахищеність відображає здатність системи ефективно протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам, здатність адекватно й швидко змінювати свою внутрішню структуру відповідно до динамічних умов. Управління ризикозахищеністю – багатоступеневий процес, який має на меті зменшити або компенсувати втрати та шкоду на підприємствах у ризикових ситуаціях» [5]. Отже, в умовах сьогодення впровадження дієвих бізнес-процесів управління ризиками є необхідною компетенцією економічних суб'єктів для формування їх ризикозахищенності та забезпечення конкурентних позицій підприємства в сучасному ринковому середовищі.

В умовах глобалізації економічного життя та динамічного розвитку інформаційного суспільства однією з найбільш пріоритетних та стратегічно значимих для інноваційного поступу економіки будь-якої країни є сфера зв'язку та інформатизації, адже розгалужений, доступний та якісний зв'язок є платформою успішного бізнесу кожної галузі, прогресивного розвитку суспільства та національної безпеки. Це є очевидним, оскільки кожен сучасний бізнес-процес реалізується на основі телекомунікаційних систем та інформаційних технологій, стрімко розвиваються електронна комерція та потреба у створенні власної IT-інфраструктури для прийняття якісних управлінських рішень на будь-якому підприємстві. В економічному світі зв'язок є ресурсом для розповсюдження інформації серед постачальників, споживачів, дослідників, аналітиків, законодавців, регуляторів тощо. Він є присутнім у всіх процесах економічного виробництва й є невід'ємним складником сучасної бізнес-діяльності, метою якої є продукування товарів та послуг для споживачів. У соціальному середовищі зв'язок є засобом для інформування, розваг та обміну досвідом серед широкого кола користувачів на великих відстанях.

Вищезазначене посилює необхідність вивчення діяльності підприємств сфери зв'язку та інформатизації та розроблення нових наукових підходів до забезпечення стійких параметрів їх функціонування. Виконання зазначеного завдання потребує пошуку ефективних методик управління ризиками вибраного об'єкта дослідження для створення якісної системи їх економічної безпеки. У цьому зв'язку вважаємо доцільним запропонувати уніфікований процес управління ризиками підприємств сфери зв'язку та інформатизації, визначити його особливості та логічну послідовність дій щодо реалізації даного процесу.

Погоджуємося, що процес управління ризиками підприємства має специфічні особливості, які відображено у принципах управління ризиками, врахування яких та правильний вибір елементів управління забезпечать ефективність управління ризиками підприємств сфери зв'язку та інформатизації та комплексне вирішення проблеми їх ризикозахищеності.

До таких особливостей можна віднести таке [6, с. 399; 7, с. 47–48]:

– процес управління ризиками є складовим елементом загальної системи менеджменту підприємства, що вимагає розроблення відповідної корпоративній стратегії;

– рішення щодо управління ризиком повинні бути економічно обґрунтованими;

– прийняття рішення передбачає здобуття максимального обсягу достовірної інформації, має враховувати можливості та умови функціонування підприємства;

– управління ризиками повинно мати системний характер;

– необхідно правильно вибирати методи й інструменти управління ризиками з урахуванням їх особливостей та специфіки діяльності підприємства;

– процес управління ризиками вимагає проведення постійного аналізу ефективності прийнятих рішень і відповідної рефлексії згідно з отриманими результатами.

Система управління ризиками на досліджуваних підприємствах має будуватися на певній послідовності дій, спрямованих на виявлення, оцінку і запобігання ризику або його мінімізацію до прийнятного рівня. Для того щоб діяльність підприємства мала стабільну основу і була захищена від впливу непередбачених економічних чинників, у кожного підприємства повинна бути сформована методика виявлення та управління ризиками з урахуванням специфіки його діяльності та наявних для здійснення цієї методики можливостей. Незважаючи на те що принципи побудови методики у більшості підприємств є досить схожими, в однакових ситуаціях інструменти її здійснення можуть значно відрізнятися, що не можна не враховувати під час розгляду тієї чи іншої методики. Проте у цілому кожна методика повинна включати в себе перелік основних етапів, які дадуть змогу своєчасно розпізнавати ризики і визначати напрями щодо їх зниження, а також своєчасно вносити коректування в процес управління.

Основними завданнями під час управління ризиком на підприємстві можуть бути визначення границь ризику, встановлення джерел його виникнення, кількісний та якісний аналіз складників, вибір методів управління, прийняття рішень щодо діяльності підприємства на основі критерію раціонального ризику з урахуванням стратегії його оптимізації, оцінка результатів процедури управління і контроль над змінами ризикованої ситуації. Ураховуючи всі особливості процесу управління ризиками, підприємство має можливість дослідити та проаналізувати динаміку ризику, оцінити бажані результати та розробити методи досягнення поставленої мети.

Виконання зазначених завдань може здійснюватися за допомогою формальних та неформальних методів із використанням суб'єктивної чи об'єктивної інформації. До типових методів отримання інформації на підприємствах сфери зв'язку та інформатизації можна віднести експертне опитування, аналіз фінансової та статистичної інформації, аналіз внутрішньої інформації (щодо інформаційної безпеки, особливостей побудови організаційної структури, якості кадрового складу, технології основних бізнес-процесів), проведення внутрішніх аудиторських перевірок, аналіз зовнішньої нормативно-правової та іншої офіційної інформації, консультування фахівців з окремих питань у сфері зв'язку та інформатизації тощо. Наявність якісної та необхідним чином структурованої інформації є основою для розро-

блення обґрунтованих управлінських рішень щодо ефективного управління ризиками підприємства.

У науковій літературі існує велика кількість різнопланових підходів до визначення послідовності реалізації процесу управління ризиками підприємств, що передбачає існування авторських точок зору щодо побудови відповідних алгоритмів та виділення конкретних етапів даного процесу, кожен з яких має певні специфічні особливості (рис. 1).

Отже, враховуючи специфічні ознаки підприємств сфери зв'язку та інформатизації та особливості процесу управління їх ризиками, вважаємо, що процес управління ризиками підприємств сфери зв'язку та інформатизації – це багатоступінчата процедура, яка повинна проводитися у такій послідовності:

– зовнішній та внутрішній аналіз, що передбачає вивчення та аналіз загального стану економіки та сучасних ринкових тенденцій, а також діагностику внутрішнього середовища для визначення можливостей, загроз сильних та слабких сторін підприємства (SWOT-аналіз). Це дає змогу отримати повну інформацію про існуючі джерела ризиків та провести їх ідентифікацію. За результатами даного аналізу формується портфель ризиків – від найбільш імовірних та небезпечних до потенційних та найменш імовірних ризиків. Це досить складний процес, який вимагає достатнього рівня кваліфікації ризик-менеджера, а також урахування особливостей інформаційно-комунікаційних, фінансових, кадрових, інноваційно-інвестиційних та інших бізнес-процесів підприємства. Особливістю проведення аналізу ризиків є врахування стрімко змінного переліку екзогенних та ендогенних чинників економічного середовища та можливої динаміки їхнього впливу на джерела виникнення ризиків в умовах циклічного розвитку економіки. До чинників, що нині відіграють вагому роль у безпечному функціонуванні окремих підприємств сфери зв'язку та інформатизації, належать нестабільна геополітична ситуація, обмеження на експортні постачання вітчизняних товарів, зростання конкуренції, обмеженість інвестиційно-інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, прискорення темпів інфляції, скорочення платоспроможного попиту населення, посилення галузевих ризиків тощо;

– кількісна та якісна оцінка ризиків підприємства, що передбачає опис виявлених ризиків для визначення їхньої специфіки, ймовірності виникнення та розміру можливого економічного збитку, ступеня взаємозв'язку між потенційними ризиками, зміни їх у часі та виявлення першоджерел виникнення. Результати оцінювання є основою для встановлення рівня толерантності до ризику або схильності до ризику, тобто рівня прийнятного ризику для даного підприємства на конкретному етапі його життєвого циклу, який воно здатне прийняти та ефективно оптимізувати. Класичною аналогією толерантності до ризику є рівень збитку, який підприємство здатне витримати без значних негативних фінансових наслідків. Слід зазначити, що особливість процесу оцінки ризику полягає у необхідності використання нових методів кількісної та якісної квантифікації ризиків унаслідок чисельності, динамічності та посилення взаємовпливу чинників виникнення ризиків. Це потребує більших витрат часу, впровадження необхідних інформаційних технологій, залучення фахівців відповідної кваліфікації та додатко-

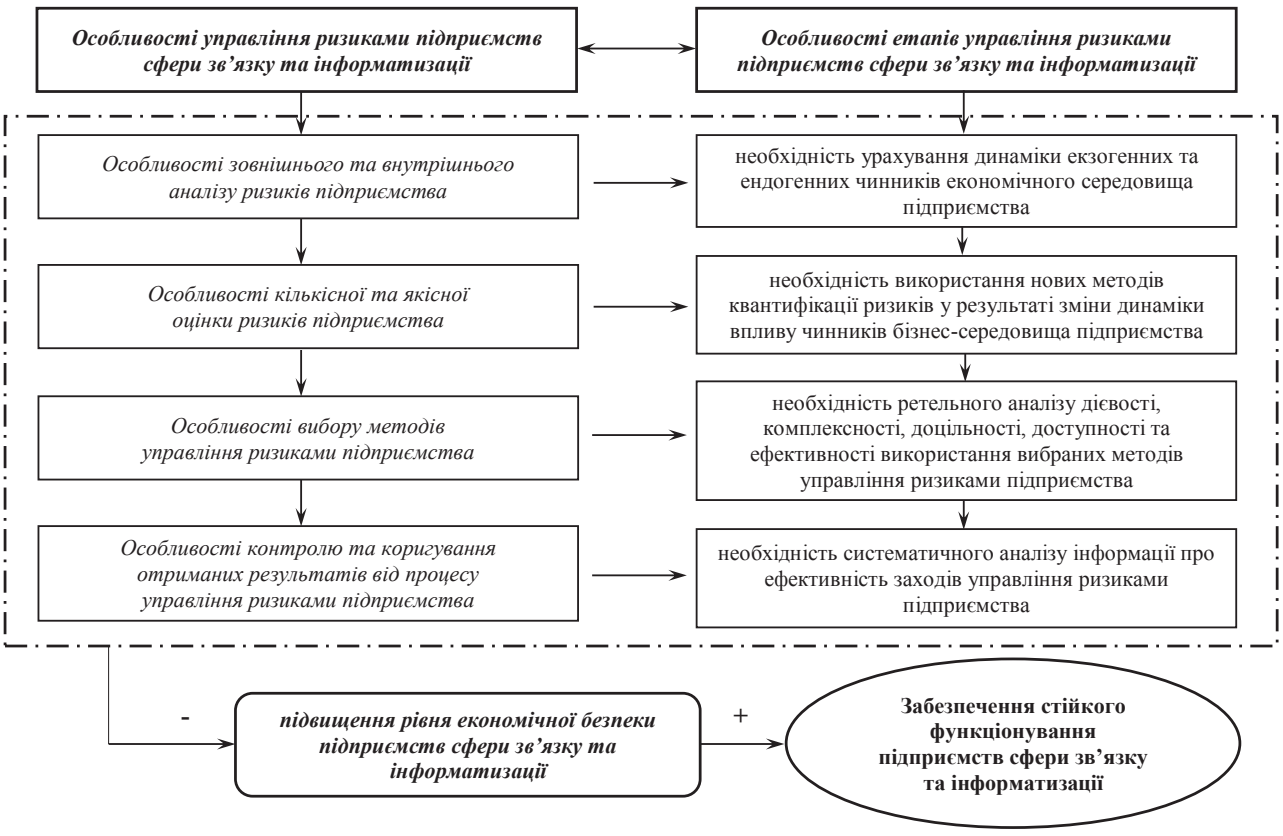

Рис. 1. Особливості процесу управління ризиками підприємств сфери зв'язку та інформатизації

Джерело: авторська розробка

вих фінансових витрат. Результати комплексної оцінки є підставою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, що є найбільш безпечними для подальшого вибору інструментів оптимізації конкретних ризиків;

– вибір методів управління ризиками, що включає розроблення та реалізацію методики управління наявними ризиками відповідно до особливостей конкретного підприємства, впровадження якої забезпечує економічно обґрунтовані рекомендації та заходи, спрямовані на оптимізацію загального рівня ризику до прийнятного рівня. Вибір інструментарію впливу на різні потенційні ризики є важливим етапом, адже правильний вибір заходів для зниження та попередження ризику визначає загальну ефективність процесу управління ризиками на підприємстві. Безумовно, найкращим варіантом вибору методу оптимізації ризику є обґрунтований синтез декількох методів, де основним критерієм вибору є ефективність оптимізації ризику – оптимальне співвідношення між досягнутим рівнем ризику та витратами на досягнення цільового результату. Особливістю вибору методів управління ризиками є їх ретельний аналіз щодо дієвості, комплексності, доцільності, доступності та ефективності використання. У разі перевищення витрат на організацію оптимізаційних заходів над прогнозними збитками від настання ризикових подій застосування вибраних методів є економічно необґрунтованим та потребує перегляду щодо необхідності їх використання. Це фактично є уникненням ризику, яке призводить до зростання ризику втрачених можливостей, що за сучасних умов іноді є єдино можливим ефективним методом управління ризиками для сучасних підприємств;

– контроль та корегування процесу управління ризиками, що передбачає системну оцінку отриманих результатів та поточний контроль ефективності проведених заходів. Контроль полягає у проведенні моніторингу ефективності оптимізації ризику та виявленні позитивних та негативних результатів даного процесу для подальшого їх коригування, а також прийняття управлінських рішень щодо правильності вибору методики управління ризиками підприємства з позиції досягнення поставленої мети. Загальновідомо, що моніторинг є загальнообов'язковою функцією управління, реалізація якої дає можливість діагностувати можливі проблеми та скоригувати політику управління ризиками підприємства. Отже, особливістю даного етапу є необхідність систематичного аналізу інформації про ефективність заходів управління ризиками, що дасть змогу врахувати нові економічні тенденції та спрогнозувати актуальні джерела виникнення ризиків із можливими наслідками їхнього впливу на економічну безпеку підприємства.

Висновки. Таким чином, реалізація процесу управління ризиками дасть змогу ідентифікувати наявні ризики, визначити рівень їхнього впливу на функціональні підсистеми економічної безпеки та оптимізувати їхній негативний вплив на фінансово-господарську діяльність підприємств сфери зв'язку та інформатизації. При цьому врахування особливостей управління ризиками на етапах їх зовнішнього та внутрішнього аналізу, кількісної та якісної оцінки, вибору методів управління, контролю та корегування отриманих результатів буде сприяти підвищенню ефективності даного процесу та створенню умов для економічно безпечного та стійкого функціонування даних підприємств. Перспективою подальших наукових досліджень є вибір методичних підходів до управління ризиками підприємств сфери зв'язку та інформатизації.

Список використаних джерел:

1. Шишкіна О.В. Ідентифікація та експрес-оцінка фінансових ризиків промислових підприємств. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». 2014. № 4(76). С. 238–246.
2. Зоідзе Д.Р. Особливості нової парадигми ризик-менеджменту. URL : http://dspace.nuph.edu.ua/bitstream (дата звернення: 06.03.2019).
3. Сосновська О.О., Кузбіт Є.Б. Теоретичні аспекти управління ризиками підприємства. Інтернаука. Серія «Економічні науки». 2018. № 11. С. 26–32.
4. Семенова К.Д., Тарасова К.І. Система управління ризиками підприємства. URL : http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5356/1/Система% 20управління% 20ризиками% 20підприємства.pdf (дата звернення: 05.03.2019).
5. Гудзь О.Є. Стратегічне управління ризикозахищеністю інноваційної діяльності підприємств. URL : http://www.dut.edu.ua/uploads/p_1010_18125115.pdf (дата звернення: 03.03.2019).
6. Коленда Н.В. Поняття системи ризик-менеджменту підприємства. URL: http://global-national.in.ua/archive/22-2018/77.pdf (дата звернення: 03.03.2019).
7. Чернова Г.В. Практика управления рисками на уровне предприятия. Санкт-Петербург : Питер, 2000. 176 с.

Сосновская О. А.
Киевский университет имени Бориса Гринченко

ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ РИСКАМИ ПРЕДПРИЯТИЙ СФЕРЫ СВЯЗИ И ИНФОРМАТИЗАЦИИ

Резюме
В статье обосновано, что наличие объективных процессов динамичного социально-экономического развития общества является предпосылкой расширения спектра рисков и соответствующих особенностей их проявления. Выявлены особенности управления рисками предприятий сферы связи и информатизации в соответствии с этапами реализации данного процесса. Доказано, что учет данных особенностей будет способствовать созданию условий для экономически безопасного и устойчивого функционирования данных предприятий.

Ключевые слова: экономическая безопасность, управление рисками предприятия, анализ рисков, оценка рисков, оптимизация рисков, мониторинг рисков, предприятия сферы связи и информатизации.

Sosnovska O. O.
Borys Grinchenko Kyiv University

FEATURES OF RISK MANAGEMENT OF COMPANIES IN THE FIELD OF COMMUNICATION AND INFORMATICS

Summary
The article substantiates that the presence of objective processes of dynamic socio-economic development of society is a prerequisite for expanding the range of risks and the corresponding peculiarities of their manifestation. The peculiarities of risk management of enterprises in the sphere of communication and informatization in the stages of realization of this process are revealed. It is proved that account of these features will contribute to creation of conditions for economically safe and stable operation of these enterprises.
Keywords: economic security, enterprise risk management, risk analysis, risk assessment, risk optimization, risk monitoring, enterprises in the sphere of communication and informatization.

УДК 658.628

Страпчук С. І.
Національний фармацевтичний університет

КАТЕГОРІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЕФЕКТИВНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ АСОРТИМЕНТОМ АПТЕКИ

Статтю присвячено дослідженню ефективності застосування категорійного менеджменту в галузі торгівлі лікарськими засобами. Досліджено термінологію, яка використовується для позначення системи формування та управління асортиментом, зокрема «структурування асортименту», «формування категорій та їх структури в асортименті», «балансування асортименту», «коригування цін та розподіл площ між категоріями» тощо. Виявлено, що впровадження інструментів категорійного менеджменту дасть змогу ефективно досягати запланованих цілей.
Ключові слова: категорійний менеджмент, система управління, формування асортименту, аптека, ефективність.

Постановка проблеми. У пошуках нових маркетингових стратегій та можливостей для зростання обсягів продажу досить актуальним питанням є здатність аптеки досліджувати власну клієнтську базу та оперативно реагувати на потреби споживачів. Це, своєю чергою, може спричинити зростання неоптимізованої кількості лікарських засобів в асортименті та ускладнити ланцюги поставок роздрібної мережі, призводячи до зростання затрат та відсутності товарів на складі. Оптимальне поєднання чинників доступної ціни та можливості придбати всі необхідні лікарські засоби в одному місці з високою ймовірністю їх наявності в аптеці є результатом оптимізації асортименту за допомогою категорійного менеджменту, в якому виведення дублюючих та товарів із низькими показниками продажу є основним завданням. Створення ефективного циклу управлінських дій, що спирається на систематизований вимір внутрішніх та зовнішніх чинників, їх ступінь впливу та вагомість є перспективними напрямами використання аналітичного матеріалу для досягнення цілей з уникнення ризиків та підвищення доходності аптек.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам аналізу фармацевтичного ринку, обґрунтуванню структури асортименту фармацевтичного забезпечення населення та оцінці ефективності управління присвячено достатньо значну кількість публікацій [1–3; 7]. Питання теорії та практики застосування категорійного менеджменту у сфері торгівлі досліджуються такими науковцями, як А. Лизанець [4], О. Миргородская [5], Н. Мойсеєва [6].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Фрагментарність напрацювань прикладного характеру застосування категорійного менеджменту в аптеках та визначення його ефективності зумовили актуальність досліджуваної проблеми та логіку побудови роботи.

Мета статті полягає у тому, щоб проаналізувати та оцінити вплив застосування методології формування асортименту за категорійним менеджментом на підвищення ефективності управління аптекою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Роздрібний сегмент фармацевтичного ринку України характеризується великою кількістю аптечних мереж та окремих аптек, кожне аптечне підприємство змушене забезпечувати власну конкурентоспроможність, що актуалізує проблему управління асортиментом саме у цій сфері. Складність процесу управління асортиментом полягає у великій кількості торгових найменувань препаратів, які реалізуються через аптечну мережу. Значні обмеження на роботу з асортиментом накладає складність точного розрахунку потреби в окремих видах препаратів, а також необхідність вибору якіснішого препарату з декількох аналогічних, випущених різних виробниками.

Оперативне управління товарною політикою передбачає регулювання обсягів реалізації окремих товарних позицій під впливом ситуаційних чинників у межах окремих календарних періодів (кварталу, місяця, декади). Однією з найбільш популярних у сучасних умовах концепцій управління товарним асортиментом та його оперативного регулювання є концепція категорійного менеджменту, яка в Україні перебуває на стадії інтенсивного розвитку [4].

Основним завданням категорійного менеджменту є максимальне залучення цільової ауди-

© Страпчук С. І., 2019